

ZAKLJUČEK IZKOPAVANJ NA KRANCLJU

Izkopavanja na Kranclju, ki so se začela lansko leto in katerih rezultat je bilo odkritje stolpastega gradu freisinških škofov iz visokega srednjega veka, so bila letos zaključena.

Odkritja v l. 1954, o katerih je izšlo posebno poročilo, dopolnjujejo letos najdbe manjših arhitekturnih objektov na prostoru med stolpom in obzidjem. Tako najdemo na jugovzhodu zidano ognjišče (sl. 1) in nedaleč stran ostanke stavbe okroglega tlorisa (sl. 2), katere prvotno funkcijo zaenkrat še ni bilo mogoče opredeliti. V oglih obzidja na severovzhodu in severozahodu so se ohranili temelji dveh manjših stavb. Če sodimo po načinu zidave in primerjamo zelo površno obdelavo gradiva s stolpom in obzidjem, so našeti objekti rezultat kasnejšega arhitekturnega razvojnega obdobja, ko niz pomožnih stavb, razvrščen okrog glavnega objekta — stolpa, razbremeni njegovo, predvsem obrambi in stanovanju namenjeno notranjščino.

V nasprotju z lanskim letom nas letos presenečajo najdbe številnih arhitekturnih detajlov, predvsem kamnitih okvirov oken in vrat (sl. 3). Njihova kamnoseška obdelava kaže na čas kasnega srednjega veka, ko grad z manjšimi prezidavami, stopniščem ob fasadni steni (sl. 4), bogatim vhodnim portalom na severovzhodu, dvodelnimi okni in tako dalje, dobi privlačnejšo in lepšo zunanjo.

Sl. 1. Ognjišče s severovzhoda
Foto Jože Oblak

Sl. 2. Temelji okrogle stavbe ob jugovzhodnem delu obzidja *Foto C. Avguštin*

Sl. 3. Deli kamnitih okvirjev za okna in vrata iz gotske dobe
Foto Jože Oblak

Sl. 4. Ostanke stopnišča ob vzhodni steni stolpa
Foto Jože Oblak

Morda bolj kot arhitektura nam način in oblike življenja v gradu na Kranclju osvetljujejo najdbe številnih kulturnozgodovinskih predmetov od drobnih okraskov, orožja, orodja, denarja in keramike do izdelkov grajskega kovača, ki je koval zunaj obzidja v kovačnici na severozahodni strani gradu.

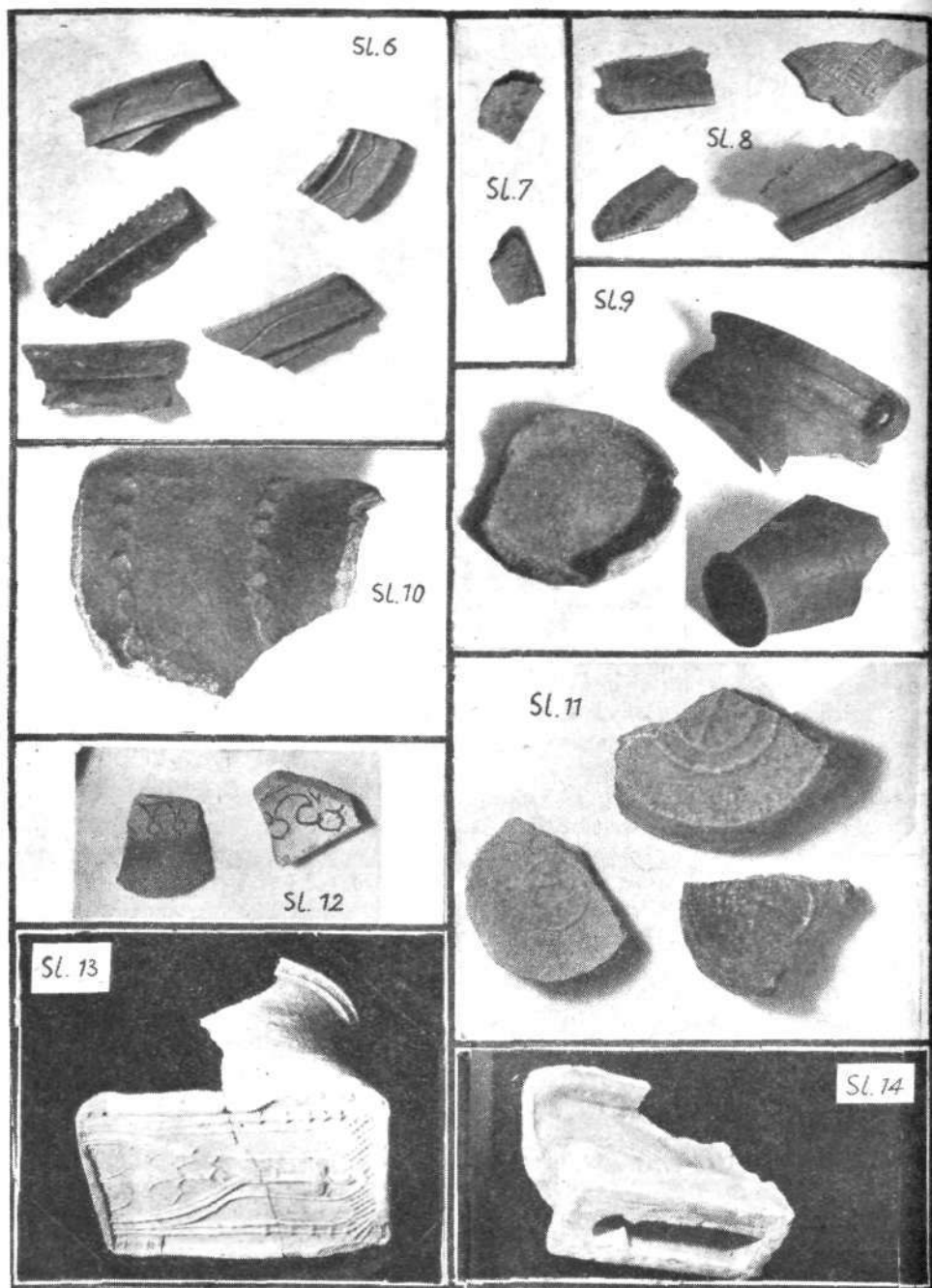
Najdba, ki presega okvir prizadevanj umetne obrti srednjeveške Gorenjske in kaže na uvoz iz Bavarske, je bronasti kipec s podobo paža, ki drži v desnici dvoročni svečnik s predrtim gotskim ornamentom (v = 14,5 cm, sl.5). Paž je oblečen v tesno prilegajoče se hlače in suknjič s širokimi rokavi. Obraz ima bradat. Brada je koničasto prirezana in razdeljena v kosme. Glavo pokriva čepica na tri roglje. Gležnji nog manjkajo, dlani pa so spremenjene v nastavek za svečnik. Stilno je kipec izraz umetnostnih teženj, katere so posebno značilne za 14. stoletje.

Omembe vreden je prstan iz visokega srednjega veka, najden letos spomladi, z napisom, ki utegne, ko bo razjasnjen, dati pobudo za rešitev marsikaterega vprašanja v zvezi z usodo gradu v tem času.

Ves čas izkopavanja zadevamo na posamične najdbe srednjeveških novcev podobnih oblik kot jih zvečine srečujemo tudi v drugih najdiščih na Gorenjskem.

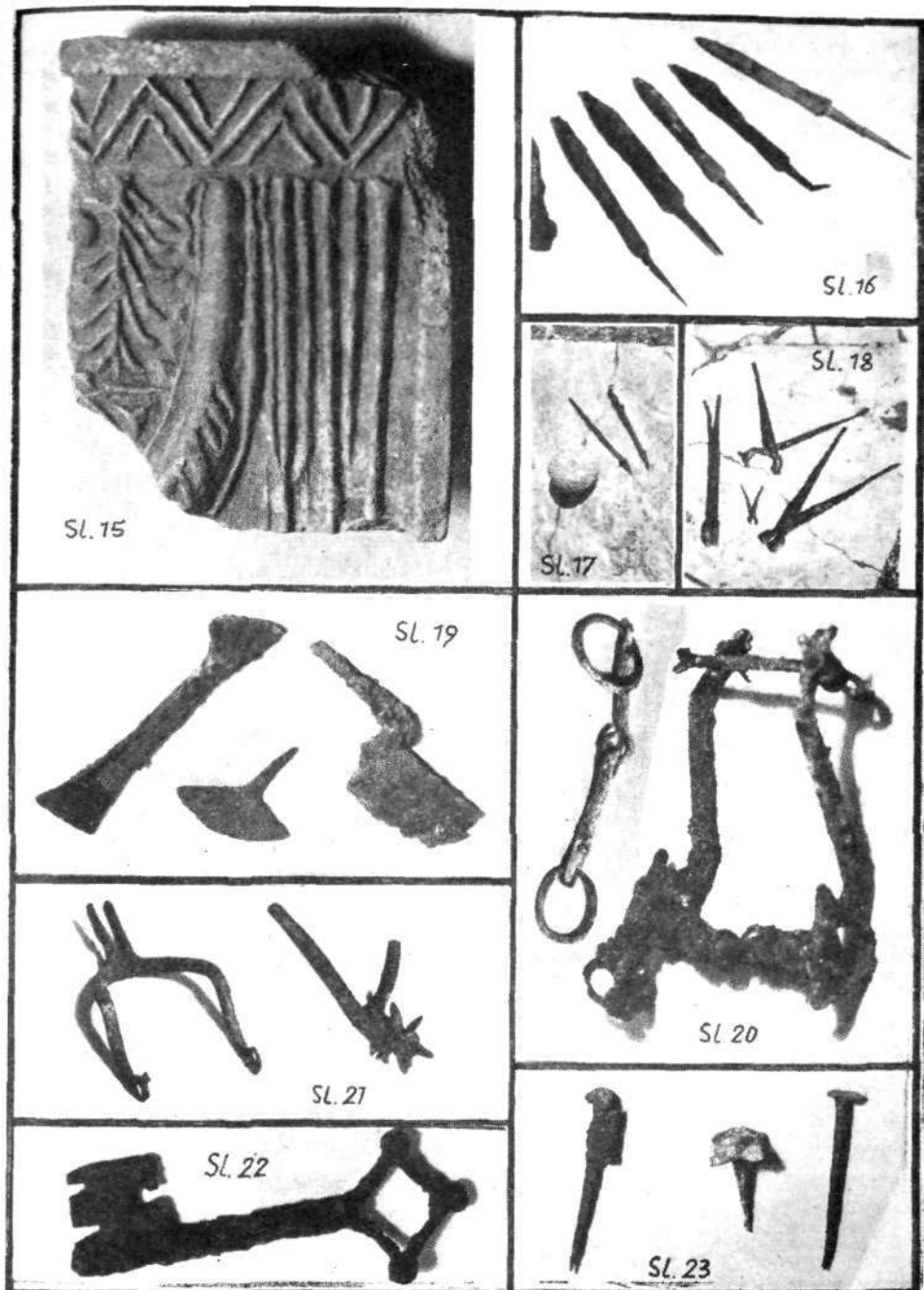

Sl. 5. Gotski svečnik iz 14. stoletja
Foto Jože Oblak

Izkopanine s Krancelja: 6. Ornamentalni motivi na glinastih posodah. 7. Okrasni vzorci na posodah. 8. Deli loncev z okraski. 9. Razne oblike lončenih posod. 10. Ornamentalni vzorec na kosu keramike. 11. Okraski na dnu posod. 12. Deli gotske emajlirane posode. 13. Pečnica z gotskim ornamentom. 14. Primerek gotske pečnice

Foto Jože Oblak

Izkopanine s Kranclja: 15. Del pečnice iz gotske dobe. 16. Železne konice pušic. 17. Kamnita krogla in železni osti za samostrel. 18. Kovaške klešče. 19. Železna rezila. 20. Konjska oprema. 21. Železne ostroge. 22. Ključ iz gotske dobe. 23. Zebli

Foto Jože Oblak in C. Avguštin

Bogato so zastopani med izkopaninami izdelki srednjeveške lončarske obrti. Pogost ornamentalni vzorec je valovnica, ki jo poznamo že iz staroslovanske arheologije in ki krasi največkrat rob ustja posod (sl. 6). Na istem mestu ali pod vratom najdemo motiv cikcakasto potekajoče črte (sl. 7). Z ornamentom, ki je sestavljen iz vzporednih, vodoravno ali navpično potekajočih črt, so okrašeni trup, ramena ali ustje nekaterih posod (sl. 8 in 9). Manj pogosti so vzorci valovite plastične bordure, prevzete iz hallstattske keramike (sl. 10). Nizi vtisov zobatega kolesca so zastopani v več primerih (sl. 8). Ne manjka tudi motiva nazobčanega ustja (sl. 6). Znaki na dnu posod so: enakovrtni križ v krogu oziroma kolobarju in zvezda, sestavljena iz dveh trikotnikov (sl. 11). Zaradi slabe ohranjenosti ni bilo mogoče tipološko opredeliti vseh najdenih posod. Naj navedemo le tri primere: podolgovata čaša, plitva skodelica z ustnikom in kroglasti lonec z ročajem in preprostim profilom ustja (sl. 9). Najdeni so bili tudi posamični kosi emajliranih posod z gotskimi ornamentalnimi vzorci (sl. 12). Pestra je zbirka pečnic iz gotske dobe z motivi fial, krogovičja, polkrožno in šilasto zaključenih lokov, palmet, šesterokrake zvezde itd. (sl. 13, 14 in 15).

Med najdenimi predmeti prednjačijo po številu kovaški izdelki: orožje (konice pušic — sl. 16, osti samostrellov — sl. 17), poljedelsko, gozdarsko in kovaško orodje (motika, kramp, sekira, cepin, sekač, vrsta kovaških klešč — sl. 18), najrazličnejša rezila in osti (sl. 19), deli vprege za konja (sl. 20), podkev, konjeniške ostroge (sl. 21), železni obroči za vozove, tesarski žebliji in sponse, ležaji in okovje za vrata in okna, ključi iz kasnega srednjega veka (sl. 22), veriga za kotel in vrsta najrazličnejših žeblicev (sl. 23).

Iz najdenih kosov okroglega stekla v svinčenih okvirih sklepamo o načinu zasteklitve grajskih oken. Deli steklenih čaš s svitkastimi motivi beneške gotike govorijo o stikih z jugom. Drobna piščalka in koščeni kolesci igrače pa nam pripovedujejo tudi o gradu z otroškim smehom in jokom, o gradu, vse drugačnem, kot si ga radi v domišljiji predstavljamo.

Razvaline stolpa bodo še to leto restavriral po načrtih arh. Toneta Bitenca. Tako bo postal Krancelj ena najprivlačnejših točk domačih in tujih obiskovalcev Škofje Loke. Vso pohvalo za požrtvovalno delo pri izkopavanju zaslužita Muzej in Muzejsko društvo v Škofji Loki, še prav posebej pa Mestni ljudski odbor, ki je dela na Krancelju gmotno podprl in dal s tem lep zgled, kako je treba vprašanja zaščite kulturnih spomenikov reševati tudi drugod.